

MUSIQA O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK KREATIVLIGINI RIVOJLANTIRISH VA UNING O'QUVCHILAR FAOLLIGIGA TA'SIRI

S.Xolboboyeva¹

Mas'ul muallif: Xolboboyeva Sayyoraxon, Farg'ona davlat universiteti Pedagogika - psixologiya va san'atshunoslik fakulteti Musika ta'limi va san'at yo'nalishi I-kurs magistri.

Received: 10 Oktabr 2026
Accepted: 15 Oktabr 2026
Published: 20 Oktabr 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Musika pedagogikasi. Madaniyat. Etnografiya.

Iqtibos uchun: Xolboboyeva, S. MUSIQA O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK KREATIVLIGINI RIVOJLANTIRISH VA UNING O'QUVCHILAR FAOLLIGIGA TA'SIRI / S. Xolboboyeva // Musika pedagogikasi. Madaniyat. Etnografiya. — 2026. — T. 2, № 1. — B. 143–145.

1. Farg'ona davlat universiteti Pedagogika - psixologiya va san'atshunoslik fakulteti Musika ta'limi va san'at yo'nalishi I-kurs magistri

Annotatsiya. Maqolada musika o'qituvchilarining pedagogik kreativligini rivojlantirish masalasi va uning o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi faolligiga ta'siri tahlil qilinadi. Pedagogik kreativlik zamonaviy o'qituvchining kasbiy kompetentligini belgilovchi muhim jihatlardan biri sifatida qaralib, uning dars jarayonida yangi pedagogik g'oyalarni yaratishi, standart metodlardan foydalanishi, o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olishi hamda ijodiy muhitni shakllantirishi bilan izohlanadi. Musika ta'limida kreativ yondashuv tinglash, kuylash, ijro, improvizatsiya, musiqiy tahlil va ijodiy topshiriqlar orqali o'quvchilarning darsdagi ishtirokini kuchaytirishi mumkin. Maqolada pedagogik kreativlikning asosiy komponentlari, uni rivojlantirish shartlari hamda o'quvchilar faolligiga ta'sir mexanizmlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: pedagogik kreativlik, musika o'qituvchisi, ijodkorlik, o'quvchi faolligi, musika ta'limi, kreativ yondashuv, pedagogik kompetensiya, musiqiy faoliyat, improvizatsiya, motivatsiya.

РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КРЕАТИВНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА АКТИВНОСТЬ УЧАЩИХСЯ

Аннотация. В статье анализируются вопросы развития педагогической креативности учителей музыки и её влияния на активность учащихся в образовательном процессе. Педагогическая креативность рассматривается как важная составляющая профессиональной компетентности современного учителя, проявляющаяся в создании новых педагогических идей, использовании нестандартных методов обучения, учёте индивидуальных возможностей учащихся и формировании творческой образовательной среды. В музыкальном образовании креативный подход способствует активизации учащихся посредством слушания музыки, пения, исполнительской деятельности, импровизации, музыкального анализа и творческих заданий. В статье раскрываются основные компоненты педагогической креативности, условия её развития и механизмы влияния на активность учащихся.

Ключевые слова: педагогическая креативность, учитель музыки, творчество, активность учащихся, музыкальное образование, креативный подход, педагогическая компетентность, музыкальная деятельность, импровизация, мотивация.

DEVELOPMENT OF MUSIC TEACHERS' PEDAGOGICAL CREATIVITY AND ITS IMPACT ON STUDENTS' ENGAGEMENT

Abstract. This article analyzes the development of music teachers' pedagogical creativity and its influence on students' engagement in the educational process. Pedagogical creativity is considered an important component of modern teachers' professional competence, manifested through the generation of new pedagogical ideas, the use of innovative teaching methods, consideration of students' individual abilities, and creation of a creative learning environment. In music education, a creative approach can increase students' engagement through listening, singing, performing, improvisation, musical analysis, and creative tasks. The article examines the main components of pedagogical creativity, the conditions for its development, and the mechanisms through which it contributes to students' active participation in music lessons.

Keywords: pedagogical creativity, music teacher, creativity, student engagement, music education, creative approach, pedagogical competence, musical activity, improvisation, motivation.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy mahorati, ijodiy yondashuvi va innovatsion pedagogik faoliyati ta'lim sifatini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, musika ta'limida pedagogik kreativlik alohida ahamiyat kasb etadi, chunki ushbu fan o'quvchilarga nazariy bilim berish bilan bir qatorda, ularning estetik didi, musiqiy idroki, hissiy kechinmalari va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Musika o'qituvchisining dars jarayonida noodatiy metodlardan foydalanishi, musiqiy asarlarni o'rgatishda yangi yondashuvlarni qo'llashi va o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishi ta'lim jarayonining mazmunli hamda samarali tashkil etilishiga imkon yaratadi. Shu nuqtayi nazardan, musika o'qituvchilarining pedagogik kreativligini rivojlantirish va uning o'quvchilar faolligiga ta'sirini o'rganish zamonaviy pedagogikaning dolzarb masalalaridan biridir.

Pedagogik kreativlik o'qituvchining ta'limiy vaziyatlarga ijodiy yondashishi, mavjud muammolarga yangicha yechim topishi, o'quv materiallarini qiziqarli va tushunarli shaklda taqdim etishi hamda o'qitish jarayonini ta'lim oluvchilarning ehtiyojlariga moslashtirish qobiliyatini ifodalaydi. Musika o'qituvchisining kreativligi, avvalo, dars mazmunini badiiy va pedagogik jihatdan uyg'unlashtirish, musiqiy faoliyatning turli shakllarini qo'llash, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undash va ularning ijodiy tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashda namoyon bo'ladi. Bunda qo'shiq kuylash, cholg'u asboblarda ijro etish, musiqiy tinglash, ritmik mashqlar, improvizatsiya va guruhli ijodiy topshiriqlardan maqsadli foydalanish muhim o'rin tutadi.

Musika darslarida o'quvchilar faolligi ularning ta'lim jarayonida bevosita ishtirok etishi, berilgan topshiriqlarni mustaqil bajarishi, savol-javoblarda qatnashishi, musiqiy asarlarni tahlil qilishi va ijodiy g'oyalarini ifodalashida ko'rinadi.

Bugungi ta'lim jarayonida o'qituvchidan faqat tayyor bilimlarni yetkazib berish emas, balki o'quvchini mustaqil fikrlashga, izlanishga, ijodiy faoliyatga va o'z imkoniyatlarini namoyon etishga yo'naltirish talab etiladi. Shu nuqtayi nazardan pedagogik kreativlik zamonaviy o'qituvchining kasbiy faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi. UNESCO ham o'qituvchini yangi pedagogik amaliyotlarni yaratadigan, izlanadigan va o'z kasbiy rivojlanishini davom ettiradigan faol subyekt sifatida qo'llab-quvvatlash zarurligini ta'kidlaydi.

Ayniqsa, musika ta'limi o'zining badiiy-ijodiy tabiati bilan boshqa fanlardan muayyan jihatlari bilan farqlanadi. Musika darsida o'quvchi faqat nazariy ma'lumotlarni o'zlashtiribgina qolmay, balki musiqani tinglaydi, kuylaydi, ijro etadi, musiqiy obrazlarni angelaydi, his-tuyg'ularini ifodalaydi va ijodiy topshiriqlarni bajaradi. Shu sababli musika o'qituvchisining kreativligi darsning mazmuni va o'quvchilarning faol ishtirokini tashkil etishda alohida ahamiyatga ega.

Ilmiy tadqiqotlarda ham musika o'qituvchilarining kreativlik haqidagi qarashlari o'quvchilarning musiqiy faolligi bilan bog'liqligi ko'rsatilgan. Xususan, musika ta'limida improvizatsiya, guruhli ijodiy faoliyat va ijodiy mahsulotni baholash kabi faoliyatlarni dars jarayoniga kiritish muhimligi qayd etilgan.

Asosiy qism. Pedagogik kreativlik tushunchasining mazmuni.

Pedagogik kreativlik — o'qituvchining ta'lim jarayonida yangicha fikrlash, mavjud pedagogik vaziyatlarga noodatiy yechim topish, samarali metod va vositalarni tanlash hamda o'quvchilarni ijodiy faoliyatga jalb eta olish qobiliyatidir.

Kreativ o'qituvchi tayyor metodni mexanik tarzda qo'llash bilan cheklanmaydi. U darsning maqsadi, o'quvchilarning yoshi, qiziqishi, bilim darajasi va individual xususiyatlaridan kelib chiqib, pedagogik jarayonni moslashtiradi. Bunday yondashuv o'qituvchining kasbiy tashabbuskorligi va pedagogik mahoratini namoyon etadi.

Musika o'qituvchisining pedagogik kreativligi esa yanada kengroq mazmun kasb etadi. Chunki musika darsida pedagogik mahorat bilan bir qatorda musiqiy eshitish, badiiy did, ijrochilik, musiqiy tafakkur, obrazli fikrlash va ijodiy tasavvur ham muhimdir. Shuning uchun musika o'qituvchisining kreativ kompetentligini quyidagi jihatlar orqali tavsiflash mumkin:

yangi pedagogik g'oyalarni ilgari surish;
innovatsion va interfaol metodlardan foydalanish;
o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rag'batlantirish;
ijodiy topshiriqlarni ishlab chiqish;
improvizatsiyadan foydalanish;
guruhiy va individual ijodiy faoliyatni tashkil etish;
musiqiy asarlarni yangicha talqin qilishga imkon yaratish;
o'quvchilarning ijodiy tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash.
Musika darslarida kreativ yondashuvning ahamiyati.

Musika darslarida kreativ yondashuvning asosiy vazifasi o'quvchini passiv tinglovchidan faol ta'lim subyektiga aylantirishdir. Bunda o'quvchi musiqiy bilimni tayyor holda qabul qilmaydi, balki uni tinglash, tahlil qilish, ijro etish va ijodiy faoliyat orqali o'zlashtiradi. Masalan, o'qituvchi musika asarini tinglatgandan so'ng o'quvchilarga: “Ushbu musiqani qanday rang bilan tasvirlagan bo'lardingiz?”,

“Asar sizda qanday kayfiyat uyg'otdi?”, “Musiqaga boshqa yakun o'ylab topish mumkinmi?”, “Ushbu kuyga qanday ritmik harakat mos keladi?” kabi savollar berishi mumkin. Bunday topshiriqlar o'quvchilarning tasavvuri, estetik idroki va mustaqil fikrlashini faollashtiradi.

Musiqiy kompozitsiya bilan bog'liq tadqiqotlar o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotda divergent, ya'ni turli g'oyalarni yuzaga chiqarishga yo'naltirilgan pedagogik harakatlar ijodiy fikrlarning paydo bo'lishiga imkon berishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, faqat bir yo'nalishdagi, qat'iy ko'rsatmaga asoslangan muloqot o'quvchining yangi g'oya bildirish imkoniyatini cheklashi mumkin.

Pedagogik kreativlik va o'quvchilar faolligi.

O'quvchilar faolligi ta'lim jarayonining muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. U o'quvchining darsdagi ishtiroki, topshiriqlarni bajarishga bo'lgan intilishi, savollarga javob berishi, fikr bildirishi, guruh faoliyatida qatnashishi va mustaqil ijodiy harakatlarida namoyon bo'ladi.

Musika ta'limida faollikning o'ziga xos shakllari mavjud, jumladan:
tinglash faolligi — musiqiy asarni diqqat bilan tinglash;

ijrochilik faolligi — qo‘shiq kuylash yoki musiqiy asarni ijro etish;
kognitiv faollik — musiqiy asarni tahlil qilish va fikr yuritish;
ijodiy faollik — yangi musiqiy g‘oya yaratish yoki mavjud materialni ijodiy o‘zgartirish;
kommunikativ faollik — guruhda fikr almashish va hamkorlik qilish;
emotsional faollik — musiqiy obraz va mazmunni hissiy jihatdan anglash.

2026-yilda musiqa darslari bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqotda o‘quvchilarning o‘qituvchi tomonidan qo‘llab-quvvatlanishi, musiqiy motivatsiya va darsdagi faollik o‘rtasida ijobiy bog‘liqliklar aniqlangan. Tadqiqot 568 nafar o‘quvchi ma‘lumotlariga asoslangan bo‘lib, mualliflar natijalarni sabab-oqibat emas, balki bog‘liqlik sifatida talqin qilish kerakligini qayd etgan. Demak, o‘qituvchining kreativligi o‘quvchiga tayyor javob berishdan ko‘ra, uning o‘z javobini izlashiga sharoit yaratish orqali namoyon bo‘ladi.

Musika o‘qituvchisi kreativligini rivojlantirish yo‘llari.

Musika o‘qituvchisining pedagogik kreativligini rivojlantirish doimiy kasbiy izlanishni talab qiladi. Buning uchun quyidagi yo‘nalishlardan foydalanish mumkin:

Birinchidan, o‘qituvchi muntazam ravishda yangi pedagogik texnologiyalarni o‘rganishi va ularni musiqa darslarining mazmuniga moslashtirishi kerak. Ijodiy topshiriqlar bankini shakllantirish maqsadga muvofiq. Bunda musiqiy improvizatsiya, ritmik ijod, musiqiy obraz yaratish, kichik guruhlarda kompozitsiya tuzish, musiqani tasviriy san‘at bilan bog‘lash kabi topshiriqlardan foydalanish mumkin.

Raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan foydalanish o‘qituvchining kreativ faoliyatini kengaytiradi. Musiqiy dasturlar yordamida tovushlarni yozish, musiqiy fragmentlarni tahrirlash, ritm yaratish va o‘quvchilar ijodiy ishlarini namoyish qilish mumkin. O‘quvchiga xato qilish va qayta urinib ko‘rish imkonini beruvchi psixologik xavfsiz muhit yaratish zarur. Kreativ faoliyatda o‘quvchi o‘z fikrini erkin bildira olishi muhim. O‘qituvchi o‘quvchilarni o‘z faoliyatini baholashga jalb qilishi kerak. Musika ta‘limida kreativlikni rivojlantirish bo‘yicha tadqiqotlarda mezonlarni tushuntirish, ijodiy jarayonni rag‘batlantirish, sinf muhitini qo‘llab-quvvatlash va o‘z-o‘zini baholash kabi yondashuvlar alohida ko‘rsatilgan.

Kreativ o‘qituvchi — faol o‘quvchi munosabati. Pedagogik kreativlik va o‘quvchilar faolligi o‘rtasidagi munosabatni “o‘qituvchi — ijodiy muhit — o‘quvchi faolligi” tizimida ko‘rish mumkin. O‘qituvchi kreativ pedagogik muhit yaratadi o‘quvchi o‘z fikrini erkin bildiradi qiziqish va motivatsiya kuchayadi faol ishtirok yuzaga keladi ijodiy tajriba ortadi mustaqil fikrlash rivojlanadi.

Bunday jarayon musiqa darsini oddiy bilim berish jarayonidan ijodiy-ta‘limiy faoliyatga aylantiradi. Shuningdek, o‘quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish uchun o‘qituvchining o‘zi ham kreativ pedagogik faoliyatga tayyor bo‘lishi zarur. Tadqiqotlarda musiqa o‘qituvchilarining kreativlikni qadrlashi bilan birga, uni amaliy darslarda yetarli darajada qo‘llashda ishonch va tayyorgarlik masalalari muhim omil ekani ko‘rsatilgan.

Xulosa. Musika o‘qituvchisining pedagogik kreativligi zamonaviy musiqa ta‘limining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Kreativ o‘qituvchi dars jarayonida o‘quvchilarning nafaqat musiqiy bilimlarini, balki mustaqil fikrlashi, estetik idroki, tasavvuri, ijodiy qobiliyati va kommunikativ faolligini ham rivojlantirish imkoniyatiga ega. Musika darslarida improvizatsiya, ijodiy topshiriqlar, guruhli ishlar, musiqiy tahlil, raqamli texnologiyalar va o‘z-o‘zini baholashdan foydalanish o‘quvchilarni faol ta‘lim jarayoniga jalb etishning samarali vositalari sifatida qaralishi mumkin. Zamonaviy tadqiqotlar ham musiqa ta‘limidagi ijodiy faoliyat o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi faol pedagogik hamkorlik bilan chambarchas bog‘liqligini ko‘rsatmoqda. Shunday qilib, musiqa o‘qituvchisining pedagogik kreativligini rivojlantirish faqat o‘qituvchining kasbiy mahoratini oshirish bilan cheklanmaydi. U o‘quvchining darsdagi faolligi, musiqiy qiziqishi, ijodiy tashabbusi va mustaqil fikrlashini qo‘llab-quvvatlovchi pedagogik muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

- [1] Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. — Москва: Просвещение, 1991.
- [2] Torrance E.P. Torrance Tests of Creative Thinking. — Bensenville: Scholastic Testing Service, 1974.
- [3] Amabile T.M. Creativity in Context. — Boulder: Westview Press, 1996.
- [4] Craft A. Creativity in Schools: Tensions and Dilemmas. — London: Routledge, 2005.
- [5] Crow B. Changing conceptions of educational creativity: a study of student teachers’ experience of musical creativity // Music Education Research. — 2008. — Vol. 10, No. 3. — P. 373–388.
- [6] Burnard P. Musical Creativities in Practice. — Oxford: Oxford University Press, 2012.
- [7] Langley D.W. Students’ and teachers’ perceptions of creativity in middle and high school choral ensembles // Music Education Research. — 2018. — Vol. 20, No. 4. — P. 446–462.
- [8] Creativity in interaction: the dynamics of teacher-student interactions during a musical composition task // Thinking Skills and Creativity. — 2020. — Vol. 36. — Article 100648.
- [9] Nurturing student creativity through assessment for learning in music classrooms. — International Journal of Music Education.
- [10] Wang S., Tang L. The relationship between perceived teacher support and student engagement in Chinese junior high school music classrooms: the role of learning motivation. // Frontiers in Psychology. — 2026. — Vol. 17.
- [11] UNESCO. Renewing the social contract for education. — UNESCO.
- [12] UNESCO. When creativity transforms learning: Cultural and arts education. — 2026.